

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Стаття присвячена вивченню особливостей інтегрованого навчання як одного з засобів ефективного викладання англійської мови за професійним спрямуванням студентам нефілологічних факультетів, в особливості юристам, в контексті сучасних змін у системі вищої освіти.

Ключові слова: оптимізація; професійна освіта; англійська мова; право; професійно орієнтована лексика; міжкультурна комунікативна компетентність; майбутні юристи.

Постановка проблеми та аналіз сучасних досліджень. Іноземна мова у системі професійної освіти, зокрема у вищих закладах освіти, вже давно вийшла за рамки загальноосвітньої дисципліни. Сьогодні вона розглядається як одна із складових професійної підготовки поряд зі спеціальними предметами. У сучасних умовах знання іноземної мови є засобом успішної професійної та наукової діяльності, а рівень володіння нею виступає одним з показників становлення професійної культури особистості. Новітня концепція викладання іноземних мов вимагає нової орієнтації цілей, принципів, змісту, методик, оцінювання набутих знань відповідно до визначених в освітньо-кваліфікаційній характеристиці фахівця типових завдань та вмінь їх застосування у практичній діяльності. Доцільною і методично виправданою є професійна, комунікативно-спрямована підготовка з іноземної мови, кінцева мета якої відповідає окресленим уявленням студентів-юристів про їх майбутню професійну діяльність (предметність діяльності), стимулює відповідними заходами потребу у вивченні іноземної мови (вмотивованість діяльності), призводить у співзвуччя навчальну діяльність іноземною мовою з особистою метою (цілеспрямованість діяльності), а також сприяє актуальному усвідомленню необхідності вивчення іноземної мови як запоруки стати освіченою, культурною, професійною, конкурентоспроможною та успішною людиною (усвідомленість діяльності).

Організація навчального процесу на інтегрованій основі та побудова інтегрованих моделей навчання професійно-орієнтованому спілкуванню тривалий час привертає увагу дослідників. Перспективність цього напрямку не потребує доказів, що підтверджує величезна кількість наукових праць, присвячених різним аспектам інтеграції (В. Н. Максимова, Н. С. Антонов, І. Д. Зверев, Г. Ф. Федорець, Г. Ю. Вишневецька, Т. В. Кускунова, І. Л. Бім та ін.). Інтеграційний потенціал іноземної мови зазвичай розглядався виключно з позиції міжпредметних зв'язків, але наразі перевага надається визначенню специфіки інтегрованого на-

вчання іноземній мові на тих чи інших етапах викладання. Поняттю інтеграції передувало поняття «міжпредметні зв'язки». Найвичерпніше психолого-педагогічне обґрунтування дидактичного значення міжпредметних зв'язків пропонує К. Д. Ушинський. На його думку, міжпредметні зв'язки мають світоглядну цінність та сприяють формуванню чітких і цілісних уявлень про реальний оточуючий світ. Міжпредметні зв'язки він виводить із трьох різних асоціативних зв'язків, що відображають об'єктивні взаємозв'язки предметів та явищ [5]. Згідно з визначенням Т. Б. Вепревої, інтеграція – це природний взаємозв'язок наук, навчальних дисциплін, розділів і тем різних предметів на основі провідної ідеї та провідних положень, що супроводжуються глибоким, послідовним, багатограним розкриттям процесів і явищ, які вивчаються [2]. Інтегроване навчання орієнтоване на подолання недоліків традиційної предметної системи, зближення і взаємозалежність дисциплін. Саме тому, як слушно писав І. Г. Песталоцці, необхідно «поєднати в нашій свідомості схожі та споріднені предмети, аби внести більшу ясність у наші уявлення, і після повного їх з'ясування підвищити до чітких понять» [4]. Як справедливо відзначає М. С. Багарядцева, своєрідність іноземної професійно-орієнтованої мови полягає у наявності міжпредметного підґрунтя для інтеграції (іноземна мова + спеціальні дисципліни), але згодом, завдяки органічному переплетінню мовного та професійного аспектів, відбувається трансформація у внутрішньопредметну інтегровану дисципліну [1]. Таке перетворення сприяє ефективнішому формуванню міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх фахівців. В процесі інтегрованого навчання професійно-орієнтованій іноземній мові на немовних факультетах важливо дотримуватись адекватних педагогічних умов, сукупність яких призводить до гармонійного синтезу лінгвістичного та професійного компонентів. Методологічний елемент пов'язаний з оволодінням студентами раціональними дидактичними прийомами, виробленням здатності самостійно

інтерпретувати аутентичні тексти. Сформованість умінь та навичок, отриманих в ході інтегрованого навчання, визначається здатністю розуміти весь обсяг значень іншомовних термінів, зіставляти поняття з українськими еквівалентами. Згідно з влучним спостереженням Н. П. Хомякової, ідея підготовки фахівців з розвинутою іншомовною міжкультурною комунікативною компетентністю – однієї з визначальних складових загальної професійної компетентності – дає підстави говорити про появу нового поняття, що корелює з поняттям вторинної мовної особистості для випускників мовних ВНЗів – вторинної комунікативної професійної особистості [6]. Актуальність формування такої особистості за умов глобалізації очевидна. Кількість компонентів інтегрованого курсу дослідники визначають по-різному. Оптимальним видається підхід О. Н. Щукіна [7], згідно з яким інтегрований курс включає такі складові: мовний матеріал, мовленнєві вміння та навички, знання мовних засобів та правил їх вживання, навчальні та компенсаційні вміння, культура країни мови, що вивчається, сфери, теми, ситуації спілкування, аутентичні тексти. Іншомовні аутентичні тексти, завдяки яким полегшується засвоєння професійної термінології, використовуються для реалізації змістового аспекту інтеграційних процесів. Натомість діяльнісний аспект інтеграції виявляється в оволодінні іноземною професійно-орієнтованою мовою з метою вирішення конкретних професійних завдань. Окрім принципу новизни, іншим провідним дидактичним принципом вважається принцип наочності, запропонований Я. А. Коменським у XVII столітті.

Викладення основного матеріалу. Доречність використання принципу наочності при викладанні англійської мови на юридичних факультетах не викликає сумнівів попри те, що специфіка дисципліни впливає на організацію навчального процесу. В професійно спрямованому спілкуванні юристів до таких засобів наочності належать таблиці й схеми, що складають основу для порівняння й зіставлення процесів та явищ. Доведено, що ці засоби розвивають уміння, які визначаються психологами як провідні для реценції та репродукції. Звичка працювати з таблицями та схемами як допоміжним засобом інтегрованого навчання англійській професійно орієнтованій мові паралельно виробляє вміння користуватись графічною наочністю при читанні юридичної літератури українською мовою та шукати значущу правову інформацію. До найпопулярніших схем відносять розгалужені багаторівневі схеми-класифікації, в яких зручно систематизувати розділи права та інші юридичні нюанси. Якщо в аутентичних текстах відсутні засоби графічної наочності, є сенс створювати їх у дидактичних цілях. Організація навчального матеріалу відповідно до цілей та умов інтегрованого навчання є запорукою формування лексичних умінь і навичок, необхідних для оволодіння іншомовною професійно орієнтованою лексикою та її вільного використання в ситуаціях міжкультурного спілкування. Як засвідчують більшість досліджень, вагомим фактором оптимізації інтегрованого навчання виступає модульний принцип, який включає спеціально відібрані вправи та завдання для засвоєння професійно-орієнтованої лек-

сики. О. О. Вербицький вводить поняття «діяльнісний модуль» як одиниці, що здійснює перехід від професійної діяльності до навчальної. За його теорією, модуль – це не просто сукупність знань, умінь та навичок, а певна системна властивість фахівця, яка дає йому змогу успішно реалізовувати професійні завдання [3]. Для інтегрованого навчання професійно-орієнтованій іноземній мові студентів немовних факультетів цінність модульного підходу полягає у інтенсифікації самостійної роботи, врахуванні індивідуальних особливостей студентів, можливості обирати певний набір модулів та порядок їх засвоєння залежно від рівня сформованості лексичних умінь та навичок. Тематичні модулі зручно ділити на блоки, які складаються з іншомовного лексичного матеріалу та відповідних вправ. Зокрема, модулі інтегрованого курсу для студентів-юристів містять аутентичні тексти юридичної спрямованості і комплекс вправ. Окрім цього, до кожного модулю прикріплено словник нових термінів та вправи для повторення й закріплення вивченого матеріалу. Всі відібрані вправи та завдання базуються на принципах доступності, новизни, інтерактивності, мотивації, поступового зростання складності, врахування індивідуальних особливостей студентів, сформованості їх професійного англомоного тезаурусу, комунікативних здібностей та творчого потенціалу. Як демонструють результати анкетування, студенти юридичних спеціальностей мають недостатній рівень сформованості умінь сприймати приховані смисли іншої культури, розпізнавати словареалії та культуроспецифічні конотації у зв'язку зі слабкою підготовкою до професійно спрямованого спілкування в полікультурному просторі. Усунення цих недоліків стає одним із пріоритетних завдань інтегрованого навчання англійській професійно-орієнтованій мові шляхом підсилення ролі лінгвокраїнознавчої складової, що передбачає зіставлення не лише мовного, а й національно-культурного вимірів.

Висновки. Англомовні матеріали, від яких відштовхується інтегроване навчання, мають викликати зацікавленість студентів доступом до актуальної професійної та культуроспецифічної інформації з царини права. Рекомендовано узгоджувати роботу викладачів обох дисциплін задля координації навчального процесу. В ідеалі матеріали інтегрованого курсу можуть бути придатними як для підготовки до занять з англійської мови, так і з юридичних спеціальностей. Формування лексичних навичок і умінь в інтегрованому курсі відбувається за умови взаємопов'язаного навчання всім видам мовленнєвої діяльності: читання, говоріння, аудіювання та письма. Зазначені цілі підпорядковані основній меті – формуванню англомовної професійно спрямованої лексичної компетентності як ключової складової в структурі загальної міжкультурної комунікативної компетентності. Лінгводидактична модель, що спирається на інтегрований курс англійської професійно орієнтованої мови, дає змогу визначити рівні практичного використання отриманих знань під час професійної комунікації спеціалістів з різних лінгвоправових спільнот. Одним із головних методичних прийомів інтегрованого навчання англійській професійно-орієнтованій мові є безпосереднє спілкування двох та більше студентів-юристів англій-

ською мовою в процесі передачі професійної та культуроспецифічної інформації, обміну знаннями та спільної творчої діяльності на кшталт рольових ігор. Моделювання комунікативних ситуацій з професійним ухилом, відтворення англomовного середовища дидактичними засобами позитивно позначається на активізації сприйняття та засвоєння матеріалу, що дає студентам потужний стимул розвиватись в цьому напрямку й позбавляє страху перед реальним професійним спілкуванням. Варто підкреслити, що інтегрований курс «Англійська мова, Право, Лінгвокраїно-

знавство» (АМПЛ), розроблений на блочно-модульній основі, можна розглядати як попередній етап підготовки до міжнародного іспиту на знання юридичної англійської мови – ILEC (The International Legal English Certificate). Наявність сертифікату ILEC виступає гарантією володіння англійською професійно орієнтованою мовою, знання специфіки національно-правових систем англomовних держав та готовності до ефективної міжкультурної комунікації з професійних питань.

Список використаних джерел

1. Багарядцева М. С. Интегрированное обучение студентов экономических специальностей иноязычному монологическому высказыванию на основе текстов профессионального содержания : диссертация ... кандидата педагогических наук. – Екатеринбург, 2014. – 228 с.
2. Вепрева Т. Б. Обучение профессионально-ориентированной иноязычной лексике студентов неязыковых специальностей на основе интегрированного курса : диссертация... кандидата педагогических наук. – Санкт-Петербург, 2012. – 182 с.
3. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе : контекстный подход : – М. : «Высшая школа», 2017. – 273 с.
4. Песталоцци И. Г. Избранные педагогические произведения / И. Г. Песталоцци. – М., 1963.
5. Ушинский К. Д. Собрание сочинений в 11-ти томах, т. 8 – М.-Л. : АПН РСФСР, 1948–1952.
6. Хомякова Н. П. Формирование специальной иноязычной коммуникативной компетентности юристов-международников в условиях контекстного обучения. – М. : Тезаурус, 2017.
7. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам. Теория и практика : учебное пособие для преподавателей и студентов. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Филоматис, 2016. – 480 с.
8. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2013. – 273 с.
9. Baker, Thomas E. Effective Police Leadership. – NY : Looseleaf Law Publications, 2015. – 277 p.
10. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах : підручник. – Вид. 2-е, випр. і перероб. – К. : Ленвіт, 2013. – 328 с.
11. Educa-Publications [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://online-educa.com/publications>
12. Крючков Г. Болонський процес – як гармонізація Європейської системи вищої освіти / Г. Крючков. – К. : Педагогічна преса, 2014.
13. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. / О. Пометун, Л. Пироженко. – К., 2012.

А. А. Диндаренко,

*старший преподаватель кафедры английского языка,
ЧНУ им. Петра Могилы, г. Николаев, Украина*

ОСОБЕННОСТИ ИНТЕГРИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ БУДУЩИХ ЮРИСТОВ

Статья посвящена изучению особенностей интегрированного обучения как одного из способов эффективного обучения английскому языку в профессиональной сфере студентов нефилологических факультетов, в особенности юристов, в контексте современных изменений в системе высшего образования.

Ключевые слова: оптимизация; профессиональное образование; английский язык; право; профессионально ориентированная лексика; межкультурная коммуникативная компетенция; будущие юристы.

О. А. Dyndarenko,

Petro Mohyla Black Sea National University Mykolayiv, Ukraine

PECULIARITIES OF THE PRINCIPLE OF INTEGRATION IN PROFESSIONAL ENGLISH LANGUAGE TEACHING TO THE FUTURE LAWYERS

The article is devoted to studying the peculiarities of the principle of integrational technologies in teaching professional English to the students-lawyers. The research involves the use of the modern approaches in foreign-language teaching in higher educational establishments to the non-philological students. In the modern system of higher education foreign-language competency includes the ability of a student-graduate not only to put to use their acquired knowledge and skills in the native country but abroad as well. The proposed approach of integral principle of learning English as a professional language of the future lawyers will enable them to successfully pass their international certificate exam ILEC. This certificate highly identifies the knowledge of a professional English language in the sphere of law. This guarantees employment of the lawyers-graduates even in foreign European English-speaking countries and gets them ready for the future successful professional legal activity and intercultural communication. The principle of use of integration technologies involves the combination of the knowledge of a number of disciplines in studying English for law. These subjects include country-studies, culture, religion, history, traditions and customs of different countries while teaching English for Law. This could be achieved on the block, credit-module basis in studying system, while the levels of competency in English, Law

and Country-Studies should be correlated. During their lessons-periods the students participate in role-plays, make dialogues and organize brainstorming on the topics from their professional sphere of activity which will further help them get easily adjusted to the similar real-life situations and get rid of the foreign language fear in communication, get a higher level of competency in unexpected situations both on the social and legal issues. This principle gives students a strong stimulus and motivation in learning English as their professional foreign one. The effectiveness of studying could be reached through the use of different tables, block-schemes and projects' approach. Making presentations gets students more professionally involved and educated in the sphere of the proposed topic, inspires them to express their knowledge and ideas more clearly and directly, without the fear of taking a speech in public, perfects and improves their oratory skills.

Key words: *optimization; professional education; English language; law; professional terms; cross-cultural communicative competency; future lawyers.*

Рецензенти: *Гришкова Р. О.*, д-р пед. наук, професор;
Шерстюк Л. В., канд. пед. наук, в.о. доцента кафедри

© Диндаренко О. А., 2018

Дата надходження статті до редколегії 19.04.18